

A bírálóbizottság értékelése

Schmal Dániel disszertációja a modernitás kialakulásának egyik legfontosabb aspektusát, a modern *én* születését mutatja be. A folyamat megindulását két-három évszázaddal a XVII-XVIII. századi nagy korszak elé helyezi, melyet a modernitás áttörésének szokás tartani. E kronológiai javaslat egyben a modernitás mibenlétének újraértelmezését is jelenti. Schmal kimutatja, hogy a modernitás kialakulása nem a szekularizációnak, a felvilágosodásnak, vagy éppen a késő középkor és kora újkor egymással versengő hitbéli és világnézeti irányzatai egyikének vagy másikának köszönhető: valójában mindegyikük sajátos terepévé vált a modernizálódásnak.

Schmal disszertációjának újdonságai közé tartozik a három centrális fogalom köré épülő szempontrendszer kidolgozása a modernitás lényegének megragadására. A *differenciálódás* az élet, a cselekvés és a gondolkodás különféle területeinek önállósodását jelenti, aminek következtében az *én*nek egymástól független szerepek sokaságát kell betöltenie. A második vezérfogalom az *integrálódás*: a különféle szerepek révén szétszabdalt *én* nem lehet meg anélkül, hogy ne alkosson valamiféle, akárcsak látszólagos *egészet*. A differenciálódás és az integráció szükségképpen kiváltják az *én*ben a *reflexió* igényét – ez Schmal elemzésének harmadik vezérfogalma.

Schmal vizsgálódásaiban olyan szerzők sokasága kerül a figyelem fókuszába, akiket másodlagosak tekintünk a XVII-XVIII. század kanonizált figuráival összehasonlítva. A dolgozat jelentős részét a XVI-XVII. század késő skolasztikus vitáinak bemutatása tölti ki. Ez a tematikus bővítés – mely az utóbbi évtizedek kutatásának fontos tendenciájába illeszkedik –, valamint a disszertáció átfogó problémafölvetése a kanonizált filozófusokat és a háttérrel adó irányokat, kisebb szerzőket egyaránt új megvilágításba helyezi.

A dolgozat legnagyobb érdeklődésre számot tartó részei azonban az utolsó fejezetek, melyekben az *én*-probléma descartes-i megközelítéseiről, a személyes azonosság locke-i elméletéről, végül a személy leibnizi felfogásáról esik szó. A dolgozat egyik legjelentősebb teljesítménye a descartes-i *én* különböző dimenzióinak fölvázolása. Ezek a dimenziók a következők: a biográfiai *én* – a narratív *én* – a meditáló *én* – a kontemplatív *én*. A disszertáció egy korábbi könyvében kifejtett interpretációját meghaladva – a végtelen tökéletesség szemléletének mozzantát szervesen beilleszti Descartes-értelmezésébe.

Schmal Dániel disszertációja az utóbbi idők magyar filozófiatörténeti kutatásainak legfontosabb eredményei közé sorolható. Eredeti, sok tekintetben újszerű képet kapunk egy teljes történeti korszakról, ezen belül pedig az egyik legjelentősebb filozófiai probléma megoldásáról. Nem pusztán egy történeti szempontból érdekes kérdést elemez, hanem korunk egyik kulcsproblémájának geneziséét tárja fel, és világítja meg ezt a ma is eleven problémát eredeti összefüggésrendszerének rekonstrukciójával.

Mindezek alapján a bizottság egyhangúlag javasolja az MTA doktora cím odaítélését Schmal Dániel számára.